

Prof. zw. dr hab. inż. arch. Elżbieta Trocka- Leszczyńska
Wydział Architektury
Politechnika Wrocławska
Ul. B. Prusa 53/55 Wrocław

RECENZJA
Pracy doktorskiej pt.:
Wpływ gospodarstw agroturystycznych na kształtowanie obszarów
wiejskich
w regionie kłodzkim,

Podstawa opracowania recenzji:

- Uchwała Rady Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu – 10 lipca 2019 r.
- Praca doktorska pt.: *Wpływ gospodarstw agroturystycznych na kształtowanie obszarów wiejskich w regionie kłodzkim* (wraz z wersją na CD).

1. Opis formalny pracy doktorskiej

Przedłożona do recenzji praca doktorska zatytułowana *Wpływ gospodarstw agroturystycznych na kształtowanie obszarów wiejskich w regionie kłodzkim*, została opracowana przez mgr inż. Marię Ostrowską-Dudys, pod kierunkiem prof. dr hab. inż. Edwarda Hutnika i promotora pomocniczego dr inż. arch. Anny Bocheńskiej-Skaleckiej.

Dysertacja została opracowana w jednym tomie z aneksem zawierającym karty katalogowe. Zasadniczą część dysertacji, liczącą 153 strony, podzielono na 7 rozdziałów. Pracę uzupełniają: *Bibliografia i netografia, Spisy tabel, wykresów i rysunków, Spis oznaczeń, symboli i skrótów* oraz *Załączniki i Streszczenia* (strony 154-188). Uzupełnienie pracy stanowi 40 kart katalogowych badanych obiektów, umieszczonych na końcu dysertacji, poza numeracją stron zasadniczej części.

2. Temat, zakres badań i ich aktualność

Autorka wybrała bardzo aktualny temat badań dotyczący, odradzającej się na terenie Sudetów i ziemi kłodzkiej funkcji turystyki. Pojawiające się coraz liczniej gospodarstwa zmieniają się uzupełniając swoje funkcje mieszkalne i rolnicze o agroturystykę, z której korzysta coraz większa liczba osób (wykres 18). Jest to pozytywny trend obserwowany na ziemi kłodzkiej. Właściwie prowadzone remonty i modernizacje

są szansą na zachowanie cech architektury regionalnej na tym terenie, poprawę warunków życia mieszkańców, jak też sytuacji gospodarczej. Zjawiska te Autorka dostrzega i zamierza zbadać, pod kątem ich wpływu na krajobraz ziemi kłodzkiej.

Autorka wyznacza zasadniczy cel pracy, którym jest *określenie stanu wiedzy o gospodarstwach agroturystycznych oraz podjęcie badań potwierdzających hipotezę, że gospodarstwa agroturystyczne mają wpływ na odbiór wizualny krajobrazu terenów wiejskich w regionie kłodzkim* (s. 8).

Dodatkowymi, szczegółowymi celami badań są: charakterystyka stanu obecnego, wyznaczenie obiektów poddanych analizie, wskazanie kategorii gospodarstwa i określenie wpływu ich cech oraz zachodzących w ich obrębie zmian na „odbior przestrzeni wiejskiej” a ich efektem ma być „sformułowanie zaleceń – cech poprawiających atrakcyjność gospodarstw agroturystycznych.

Przedmiotem badań są gospodarstwa agroturystyczne, tj. 40 gospodarstw z obszaru ziemi kłodzkiej, które Autorka przebadła w latach 2015-2017 pod kątem uwarunkowań: terytorialnych, fizjograficznych, historycznych oraz przeobrażeń społeczno-gospodarczych. Badania szczegółowe dotyczyły „określenia stanu gospodarstw” na podstawie ankiet, wywiadów, inwentaryzacji rysunkowej i fotograficznej, a także oceny ich stanu technicznego i występującej infrastruktury oraz inwentaryzacji istniejącej zieleni (s. 9).

Zebrane dane zestawiono i poddano „analizie wstępnej”, dzięki czemu „wyodrębniono częstość występujących zmian oraz cech ogólnych gospodarstw” (s. 9) a zaobserwowane zmiany wykorzystano przy określeniu „kategorii oceny parametrycznej”, według której wyróżniono cechy, które wpływać będą na „odbior wizualny krajobrazu wiejskiego”. Przeprowadzona ocena parametryczna wyznaczyła dwie fazy – przed wprowadzeniem zmian i po powstaniu gospodarstw agroturystycznych. Do szczegółowych badań Autorka wykorzystwała metodę klasyfikacji każdej kategorii osobno i wszystkich razem. W efekcie uzyskała szczegółową charakterystykę badanych gospodarstw i wyodrębniła podobieństwa występujące w obrębie ich cech. Określenie tendencji zachodzących zmian, posłużyło do wskazania wytycznych i zaleceń niezbędnych w kształtowaniu gospodarstw agroturystycznych (zabudowy, infrastruktury, zieleni).

Zakreślony przez Doktorantkę zakres badań jest szeroki i wieloetapowy a w celu jego zrealizowania Autorka prowadzi bardzo szeroką analizę stanu badań (strony 19-81),

który stanowi przeważającą część pracy. Ten obszerny rozdział posłużył jednak Doktorantce do szczegółowego omówienia przedmiotu i obszaru badań w zakresie: *krajobrazu, obszaru wiejskiego, obszarów wiejskich i gospodarstw agroturystycznych*, a też do zaprezentowania: szczegółowej charakterystyki ziemi kłodzkiej, jej historii, sytuacji społeczno-gospodarczej do 1945 roku i po wojnie oraz wskazania walorów tego terenu i możliwości rozwoju turystyki, m.in. poprzez powstawanie gospodarstw agroturystycznych (wg *Strategii Rozwoju Województwa Dolnośląskiego* do roku 2020). W tej części Doktorantka sporządza również zestawienia różnego typu zagrożeń walorów krajobrazowych ziemi kłodzkiej a w ich obrębie wyróżnia: nowe osadnictwo i budownictwo, infrastrukturę techniczną, gospodarkę rolną i leśną, powiększającą się eksploatację surowców naturalnych a też zagospodarowanie turystyczne.

Następnie, na podstawie różnych źródeł Doktorantka określa liczebność i wybiera „losowo” – z 251 istniejących gospodarstw – grupę 40 gospodarstw agroturystycznych do dalszych badań (s. 98). Tu Doktorantka powinna wyjaśnić „losowy” wybór gospodarstw i ich faktyczną liczbę, którą przebadano, ponieważ, jak pisze: „pięć [gospodarstw] okazało się nieczynnych (nie zastano właściciela), 4 gospodarstwa widniejące w rejestrze nie istniały” (s. 96), dla 5. nie przeprowadzono w całości badań i dodatkowo 10. gospodarstw doktorantka nie mogła zbadać, czy to oznacza, że grupa ta zmniejszyła się do **21 obiektów?**

Analizując cechy gospodarstw Doktorantka zwraca uwagę na prowadzone remonty i modernizacje (s. 101) a także na zmianę form zespołów, do których dobudowywane są nowe budynki (s. 104-108). Omawiając zakresy tych zmian zwraca uwagę na: przebudowę, rozbudowę istniejących budynków, zmianę ich funkcji (55% badanych gospodarstw), podnoszenie połaci dachowych, montaż okien dachowych, ocieplenia elewacji, zmianę kolorystyki a także dobudowę nowych obiektów, wymianę instalacji i uzupełnienia zieleni, co w efekcie może przynieść poprawę stanu technicznego.

W kolejnej części badań Doktorantka przystąpiła do „opracowania danych charakterystycznych” wyróżniając VI kategorii ich oceny. Jako metodę opracowania zebranych danych Doktorantka wybrała ocenę parametryczną, za pomocą której, wg uzyskanej punktacji, dokonała podziału gospodarstw na grupy o podobnych wartościach. Z tych badań wyłoniła się grupa o podobnych cechach przebadana, jako studium przypadku.

W obrębie prowadzonej oceny parametrycznej badano: w kategorii I – jednorodność stylu regionalnej zabudowy mieszkaniowej, w II. – jakość panoram, w III. – wpływ gospodarstwa agroturystycznego na środowisko, w IV. – prawo miejscowe, w V. – stan techniczny materiałów (dlaczego nie obiektów?) architektoniczno-budowlanych, a w VI. – przestrzeń agroturystyczną gospodarstw. Wyniki podsumowano na wykresie zbiorczym, gdzie Autorka stwierdza, że przebadana grupa gospodarstw jest reprezentatywna dla ogółu gospodarstw agroturystycznych na badanym obszarze (s.119) i omawia szczegółowo dane dotyczące wyników analiz poszczególnych kategorii.

W kolejnym rozdziale została przeanalizowana „zbieżność i współzależność cech między obiektami badawczymi, w celu wyłonienia obiektów reprezentatywnych do studium przypadku”. W ramach opracowania statystycznego opisano cechy charakterystyczne w zależności od „położenia obiektów, wielkości gospodarstw, prowadzonej produkcji”. Przebadane obiekty poddano ocenie badając je metodą: analizy skupień, drzewa hierarchicznego, metodą analizy danych, metodą statystyczną – poprzez „tworzenie macierzy odległości”, aby uporządkować gospodarstwa względem siebie, tworząc dwie główne grupy. Z „macierzy odległości” każdej kategorii, Doktorantka skonstruowała macierz zbiorczą i dołączyła do niej drzewo hierarchiczne, w którym pogrupowała wszystkie badane gospodarstwa, przez co uzyskała informację ogólną o ich cechach dodatnich i ujemnych. Następnie dokonała oceny parametrycznej gospodarstw na podstawie wskazanych wcześniej VI kategorii. W obrębie tych kategorii przeprowadziła szczegółową analizę danych, omawiając wyniki przebadanej grupy 20 gospodarstw „o cechach dodatnich” i 17 gospodarstw „o cechach ujemnych (w sumie 37 nie 40?).

Z przebadanych obiektów wybrała 2 przykłady, z najwyższą oceną, do przeprowadzenia studium przypadku i podsumowała całościowo przeprowadzone badania wskazując obiekty zaznaczające się pozytywnie i negatywnie w krajobrazie ziemi kłodzkiej.

Badania zostały podsumowane w rozdziale 7., gdzie autorka stwierdziła, że zestawienie wybranych gospodarstw „wskazało na istotę zachowania cech regionalnej zabudowy, układu pasmowego zieleni oraz życia wiejskiego” (s.148). W szczegółowych wnioskach Doktorantka podkreśliła najczęściej występujące zmiany w badanych gospodarstwach, tj.: zmianę barwy obiektów i pokrycia dachowego, zmianę kształtu bryły i formy dachu, ale też wprowadzanie nowych gatunków roślin, co pokazano graficznie w bardzo dobrze opracowanych kartach katalogowych obiektów.

W efekcie przeprowadzonych badań Doktorantka udowodniła tezę: „gospodarstwa agroturystyczne mają wpływ na odbiór wizualny krajobrazu terenów wiejskich w regionie kłodzkim” (s.153).

3. Pytania i uwagi dyskusyjne

A. Dlaczego Autorka posługuje się sformułowaniem *region kłodzki* (np. w tytule). Powszechnie stosowana nazwa dla tego obszaru to *ziemia kłodzka*. Stosowane wymiennie przez Doktorantkę określenie Kotlina Kłodzka nie jest równoważne z całym obszarem ziemi kłodzkiej (powiatu kłodzkiego), ponieważ dotyczy tylko jej fragmentu – centralnego obszaru – Kotliny.

B. Dlaczego Doktorantka postawiła *hipotezę* a nie *tezę* i dlaczego pojęcia te stosowane są wymiennie?

C. W obrębie omawianych przez Autorkę zagadnień ochrony krajobrazu zabrakło podkreślenia potrzeby zachowania w jego obrębie – **ładu przestrzennego**¹, poprzez kontynuację rozwiązań zabudowy regionalnej a nie tylko poprzez poprawę jej stanu technicznego, czy użytkowego.

Pojawiające się bowiem często, wstawiane w miejsce wyburzanych, nowe domy (np.: katalogowe pseudo-regionalne, z bali drewnianych), zaburzają harmonię miejscowej architektury i krajobrazu, wprowadzając w jego obręb chaos przestrzenny, który może być pogłębiany zarówno remontami i modernizacjami, prowadzonymi bez znajomości tradycji miejscowego budownictwa, jak też różnego typu przypadkowymi przebudowami, połączonymi ze zmianą form brył budynków i dachów, o których Autorka pisze we wnioskach.

Chaos przestrzenny może być pogłębiany także np. poprzez stosowanie obcej tym terenom: ostrej kolorystyki (pokazana w opracowanych przez Doktorantkę kartach katalogowych), sztucznych materiałów (tzw. siding elewacyjny żelbet, elewacje lustrzane itp.), obcych form detalu (np. poziome balustrady, duże plastikowe okna), jsk też obcych gatunków roślin.

D. Dlaczego określono stan techniczny analizowanych zagród tylko metodą oględzin? Istnieją metody określające w sposób bardziej precyzyjny stopień zużycia obiektów i ich elementów, np. ze względu na ich wiek a to pozwoliłoby Autorce określić realny stan

---

¹ Ład przestrzenny, którego definicję po raz pierwszy w prawie polskim podano w: art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o Planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, a później też w innych dokumentach, min.: w Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030.

techniczny zabudowy, wzniesionej w większości przed 1945 rokiem (liczącej zatem powyżej 70 lat), co jest istotne w przypadku zużycia i konieczności napraw elementów budynków: konstrukcji drewnianych, więźb dachowych, czy np.: wymiany instalacji, pokrycia dachów, wykończenia elewacji, stolarki okiennej i drzwiowej, które prowadzone niefachowo, bez znajomości cech miejscowej zabudowy prowadzić mogą m.in. do zacierania regionalnych cech.

4. Metody badań i warsztat pracy naukowej

Układ pracy jest logiczny: poprzez wyjaśnienie celów badawczych, omówienie przedmiotu i zakresu oraz metod badań, Doktorantka prowadzi systematyczne analizy i doprowadza je do końcowych wniosków opartych na wynikach uzyskanych z badań porównawczych.

Doktorantka posługuje się dobrym, oryginalnym warsztatem badawczym. Posiada umiejętność właściwego doboru i przeglądu literatury, prowadzenia analiz i wyprowadzania logicznych wniosków. Na wysoką ocenę zasługuje również zastosowana metodologia badań. Autorka właściwie, do założonych badań, przyjęła metody badawcze, wśród których znalazły się też metody statystyczne, pozwalające opisać matematycznie często intuicyjnie opisywane elementy krajobrazu i uzyskać dane pozwalające zweryfikować założenia tezy pracy.

Praca napisana jest dobrym i zrozumiałym językiem naukowym, dzięki czemu czyta się ją łatwo, z dużym zainteresowaniem. Tekst jest zredagowany starannie. W przyszłych opracowaniach naukowych należałoby jednak skorygować stosowanie liczebników policzalnych np. pisownia liczba gospodarstw a nie ilość (s.10).

Układ graficzny całości jest dobry – Autorka dobiera właściwie ilustracje, zarówno fotograficzne, jak i rysunkowe. Na podkreślenie zasługuje także bardzo dobre opracowanie kart katalogowych analizowanych gospodarstw.

5. Ocena końcowa

Podjęty temat dysertacji jest niezwykle aktualny, ponieważ dotyczy odradzającej się na terenie Sudetów i ziemi kłodzkiej agroturystyki. Wyniki badań Autorki mają istotne znaczenie praktyczne, ponieważ dokumentują stan obecny, a także wskazują główne kierunki – występujące w rozwijających się gospodarstwach agroturystycznych – które mogą wpływać na poprawę krajobrazu i utrzymanie charakteru występującej w jego obrębie zabudowy.

6. Wniosek końcowy

Po szczegółowej analizie stwierdzam, że recenzowana praca doktorska, pt.: *Wpływ gospodarstw agroturystycznych na kształtowanie obszarów wiejskich w regionie kłodzkim*, opracowana przez mgr inż. Marię Ostrowską-Dudys, pod kierunkiem prof. dr hab. inż. Edwarda Hutnika i dr inż. arch. Anny Bocheńskiej-Skałeckiej (promotora pomocniczego), w Instytucie Budownictwa Wydziału Inżynierii Kształtowania Środowiska i Geodezji Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, w pełni odpowiada kryteriom i warunkom określonym w *Ustawie o tytule i stopniach naukowych*, z dnia 14 marca 2003 r., wraz z późniejszymi zmianami, stanowiąc wartościowe i oryginalne osiągnięcie naukowe, wnoszące znaczący wkład w rozwój dyscypliny: ochrona i kształtowanie środowiska.

Powyższe stwierdzenia pozwalają wnioskować o dopuszczenie recenzowanej dysertacji do publicznej obrony.

Wrocław 12 września 2019 roku.